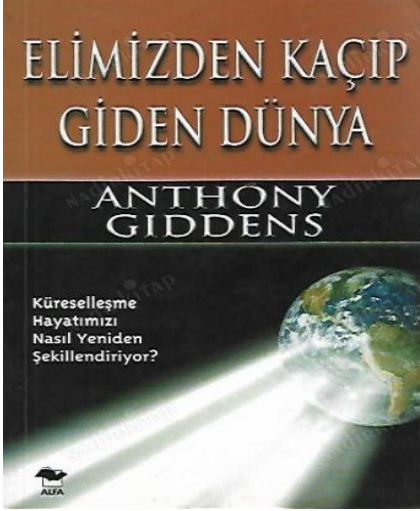

**ANTHONY GIDDENS, ELİMİZDEN KAÇIP GİDEN DÜNYA,
ALFA YAYINCILIK, İSTANBUL, 2000, 110 S.***

Anthony Giddens, Runaway World, Alfa Publishing, Istanbul 2000, 110 p.

Mustafa Zafer SOYDAN**

İngiliz toplumbilimci Anthony Giddens'in kaleme aldığı "Elimizden Kaçıp Giden Dünya" adlı eser, onun akademik hayatında son dönemlerde yoğunlaştığı modernite, küreselleşme ve bunların toplum hayatı üzerine etkilerini inceleyen bir çalışmanın ürünüdür. Giddens, birçok insanın hızla değişip giden bir dünyada yaşamaktan dolayı hissettiği duyguları çok iyi yansıttığından eserin adını Elimizden Kaçıp Giden Dünya olarak belirlemiştir. Aydınlanma düşünürleri dünya ve birey ne

kadar akılcı anlaşılırsa yani bilim ve teknoloji ne kadar gelişirse dünyayı yönetmenin de o kadar kolay olacağını savunmuşlardır. Karl Marx, Max Weber, George Orwell gibi yazar ve düşünürler söz konusu görüşü savunan bazı aydınlanmacılardır. Fakat Giddens onlar gibi düşünmemektedir. Ona göre bilimin ve teknolojinin gelişmesiyle dünya denetimimiz altından daha da uzaklaşmaktadır.

Kitabın arka planında yer alan endişe ve kaygı vardır. Nitekim yazar küreselleşmeyle birlikte dünyayı kontrol etmenin zorlaşacağını, yeni risklerin oluşacağını bunların gündelik yaşamımızı etkileyeceğini ve geleneklerimizin değişeceğini belirtmektedir. Bu bağlamda eser küreselleşme, risk, gelenek, aile ve demokrasi olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Risk, gelenek ve aile bölümlerinde küreselleşmenin etkilerinden bahsedilirken, demokrasi bölümünde küreselleşmenin olumsuz etkilerinin demokrasi sayesinde azaltılabileceği üzerinde durulmaktadır.

* **Geliş Tarihi:** 06.12.2021

Yayına Kabul Tarihi: 18.09.2023

** Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, e-posta: mstfasydm@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3655-4884.

Yazar ilk bölümde küreselleşme ile ilgili tartışmalara değinmektedir. Küreselleşme konusunda farklı kutuplarda yer alan şüpheçiler ve radikallerin görüşlerine yer vermektedir. Şüpheçilere göre küreselleşme olarak adlandırılan her şey lafıgüzaftır. Nitekim küresel ekonominin sağladığı yarar ve deneyimler önceki dönemlerden farklı değildir. Onlara göre ülkeler, gelirlerinin küçük bir miktarını dış ticaretten karşılamaaktadırlar ve ekonomik ilişkiler dünya çapında olmaktan ziyade yakın bölgeler arasında gerçekleşmektedir. Radikaller ise küreselleşmenin var olduğunu ve her yerde hissedildiğini savunmaktadırlar. Onlara göre küreselleşme ulusal sınırları yakıp geçmektedir. Giddens bu tartışmalar ışığından yola çıkarak radikaller gibi küreselleşmenin var olduğunu savunmaktadır. Nitekim ona göre küreselleşmeyle birlikte fon yöneticileri, bankalar ve büyük şirketler tek bir tuşla sermayeyi dünyanın öteki ucuna aktarabilmektedir ve ekonomileri etkileyebilmektedir. Giddens her ne kadar radikallerin görüşlerini savunsa da iki tarafı da olayı sadece ekonomik boyuttan ele aldıkları için eleştirmektedir. Giddens küreselci yaklaşımlarda dönüşümcü düşünmesine rağmen bu terimi açıklamaması ilk bölümde eleştirilecek noktalardan biridir.

Yazar ilk bölümde ayrıca küreselleşmenin genel yararı öne çıkaran bir kavram olup olmadığı ve ulus devletler ile siyasi liderlerin eskisi gibi dünyayı etkileyecek gücünün olup olmadığını da tartışmaktadır. Yazar küreselleşmenin tarafsız gelişmediğini ve sonuçlarının hayırlı olmadığını savunmaktadır. Nitekim ona göre küreselleşme sonucu çok uluslu dev şirketlerin birçoğu Avrupa Birliği (AB) ve Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) toplandığından yerel kültürler yok edilmekte, eşitsizlik artmakta ve yoksulluk kötüleşmektedir. Yazar bu duruma istatistiksel örnekler de vermektedir. Dünya nüfusunun en yoksul beşte birinin küresel gelirdeki payı giderek azalmaktadır. En zengin beşte birlik dilimin oranı ise artmaktadır. Afrika ülkelerinin kişi başına düşen reel gelirleri azalmaktadır. Az gelişmiş ülkelerin güvenlik ve çevre sorunları artmaktadır. Yazar burada küreselleşmenin sadece olumsuz etkileri üzerinde durmuştur. Küreselleşme olgusu teknoloji ve bilimin getirdiği bir fenomen olduğu için eşitsizlik ve yoksulluğu arttırmakla birlikte enformasyon ağındaki gelişmeler nedeniyle bugün bireylerin daha eğitilmiş, ufku daha geniş, bilgiye daha hızlı ulaşan, sorgulayan, inceleyen birer özne oldukları yadsınamaz bir gerçektir. Ulus devletler ve siyasi

ANTHONY GIDDENS, ELİMİZDEN KAÇIP GİDEN DÜNYA, ALFA YAYINCILIK, İSTANBUL, 2000, 110 S.

liderlerin etkileme gücüne gelince Giddens, Anthony D. Smith gibi ulus devletlerin ve siyasi liderlerin etkileme gücünün olduğunu fakat bu devletlerin yeniden şekillenme sürecine girdiğini belirtmiştir.

Yazar ikinci bölümde risk kavramı üzerinde durmaktadır. Bunun sebebinin altında soğuk savaş sonrası ulusların uluslarla bir düşmanlığının kalmadığı, ulusların gerçek düşmanlarının riskler ve tehlikeler olduğu fikri yatmaktadır. Yazara göre insanoğlunun dünyanın iklimine müdahale etmesi sonucu ısı değişimleri yaşanmaktadır. Küresel çaplı endüstrinin gelişmesi sonucunda yeryüzünün birçok alışkanlığına zarar verilmiştir. Üstelik daha ne tür zararların verileceği bilinmemektedir. Bu sorunların hepsi riskle alakalıdır. Eskiden riskler yaşamların pis, vahşi ve kısa oluşuyken bugün küresel ısınma, iklim değişikliği, atmosferdeki oksijen miktarının azalması ve ormanların yok olmasıdır. Giddens kapitalizmle beraber risk kavramının alınıp satılan bir şey olduğunu ve sigortacılığın geliştiğini belirtmektedir. Fakat ona göre insanlar büyük bir yanılğı içindedir. Çünkü sigorta ile beraber risk ortadan kalkmamakta sadece sigorta şirketlerine devredilmektedir.

Yazar bu bölümde riskleri dışsal ve imal edilmiş olmak üzere ikiye ayırmış ve akabinde riskler karşısında politikanın yapması gerekenleri incelemiştir. Ona göre dışsal riskler geleneğin ya da doğanın sabitliklerinden gelen risklerdir. İmal edilmiş riskler ise küreselleşmenin etkisiyle ortaya çıkan risklerdir. Yazar politikada, riskli durumlar meydana geldiğinde riski yaymak ve üstünü örtmek gibi ahlaki bir ikilem yaşadığını belirtmiştir. Ona göre risk gerçekten varsa herkese duyurulmalıdır. Fakat herkese duyurulan risk alt düzey bir risk olursa bu durumda riski ortaya atanlar korkulu söylentiler yayma suçuyla karşı karşıya kalabilirler. Yazar çağımızın eski kuşaklara göre daha tehlikeli olmadığını fakat risk dengesinin değiştiğini dile getirmiş ve insanların kendi yarattığı risklerin dışarıdan gelenler kadar riskli olduğunu belirtmiştir. Yazarın, çağımızın eskisi kadar riskli olmadığı düşüncesi eleştirilebilecek mahiyettedir. Nitekim bu düşünce ilk bölümde söylenenlerle paradoksal bir ilişki içindedir. Ayrıca çağımız eskisi kadar risklidir. Eskiden imal edilmiş riskler olmamakla birlikte bugün eskiden olduğu gibi dışsal riskler hala devam etmektedir. Yaşanan savaşlar, nükleer silahların varlığı gibi imal edilmiş riskler neticesinde çevreyle beraber birçok insan da risk altındadır. Ayrıca eskiye oranla risk altında olan insanların sayısı da fazladır. Dünyanın her yerinde olağan dışı olaylar meydana gelmektedir. Ülkenin bir tarafı

yanarken diğer tarafını sel basabilmektedir. Bütün bunlar ise küresel risklerin arttığına bir işarettir.

Yazar üçüncü bölümde geleneklerden bahsetmiştir. Bu bağlamda Hobsbawm ve Ranger'in kaleme aldıkları Geleneğin İcadı adlı esere atıfta bulunmuştur. Söz konusu eserde Hobsbawm ve Ranger İskoçların etek kültürünün aslında onlara ait olmadığını, sonradan İskoçların etek geleneği icat ettiğini belirterek, icat edilmiş gelenek ve göreneklerin gerçek gelenek ve görenek olarak kabul edilmemesi gerektiğini söylemişlerdir. Giddens ise daha radikal bir bakış açısıyla bütün geleneklerin icat edildiğini düşünmektedir. Ona göre hiçbir gelenek toplumun bütünüyle alakalı değildir ve çeşitli nedenlerden dolayı icat edilmişlerdir. Örnek olarak iktidar sahiplerinin konumlarını sürdürmek ve egemenliklerini meşrulaştırmak için gelenekler icat edebileceğini belirtmiştir. Giddens bu bölümde ayrıca kozmopolitlerin ve fundamentalistlerin çatışmasına da değinmiştir. O, küreselleşen dünyada bilgilerin ve görüntülerin evrenin tüm bölgelerine rutin bir şekilde aktarılacak insanların farklı kültürlerden farklı düşünenlerle düzenli ilişkiler kurduğunu belirtmektedir. Kozmopolitler buna hoşgörülle yaklaşırken, fundamentalistler bu işi tehlikeli görmektedirler. Nitekim fundamentalistler küreselleşmeye karşıdır ve küreselleşmeyle geleneklerin tahrip edileceğini düşünmektedirler. Giddens ise bu çatışmadan kozmopolitlerin galip geleceğini düşünmektedir. Yazarın geleneklerin hepsinin icat edildiğini söylemesi çok tartışmalıdır. Nitekim başta fundamentalistler olmak üzere birçok insanın bu radikal değerlendirmeyi benimsemeyeceği yadsınamaz bir gerçektir. Yazar burada üslubunu biraz daha yumuşatabilirdi.

Yazar dördüncü bölümde aile kavramını ele almakta ve geleneksel ailenin evrimini anlatmaktadır. Yazar geleneksel ailenin ekonomik bir birim olduğunu, tarımsal üretim koşullarında tüm ailenin çalışması gerektiğini, aristokrasi arasında mülkiyetin aktarılması anlamına geldiğini, geleneksel ailelerde erkekle kadının eşitsizliğinin ailenin doğasından kaynaklandığını, kadınların kocalarının ya da babalarının mülkü olduğunu, çocukların ise anne ve babaların isteklerini karşılama aracı olduğunu belirtmiştir. Yazar 1950'li yıllara gelindiğinde ailenin yapısının kısmen değiştiğini, kadınların hukuksal olarak daha eşit olduğunu ve umumi hayatta giderek daha da aktifleştini belirtmiştir. Yazar ayrıca

ANTHONY GIDDENS, ELİMİZDEN KAÇIP GİDEN DÜNYA, ALFA YAYINCILIK, İSTANBUL, 2000, 110 S.

küreselleşen dünyada aile yapısının iyice değiştiğini de ifade etmiştir. Ona göre annenin bütün gününü evde geçirdiği, babanın eve ekmek götürdüğü anlayışı değişmiş ve sivil evlilikler ortaya çıkmıştır. Bugün doğan çocukların üçte biri sivil evliliğin sonucu olmuştur. Yazar son olarak geleneksel ailede çocukların ekonomik faydayı temsil ettiğini ancak küreselleşmeyle onların aileler üzerinde bir yük olarak görüldüklerine değinmiştir.

Yazar son bölümde demokrasiden bahsetmektedir ve ona büyük bir önem atfetmektedir. Nitekim yazara göre elimizden kaçıp giden bir dünya vardır ve bu dünya sadece demokrasiyle daha iyi yönetilebilir. Giddens demokrasiyi iktidara gelmek isteyen siyasi partiler arasında fiili rekabetin yaşandığı bir sistem olarak tanımlamaktadır ve eserinde demokratik olmayan ülkelerin bile (Eski Sovyet Birliği, Doğu Avrupa uzantıları ve Çin) kendilerini halk demokrasisi olarak tanımladıklarından bahsetmiştir. Eserde ayrıca Huntington'ın Üçüncü Dalga kitabındakine benzer şekilde demokratikleşme dalgalarından bahsedilmektedir. Dünya ülkelerinin çoğunun batı ve ABD tarzı demokratik kurumlar inşa etmeye çalıştığını belirten Giddens burada şöyle bir paradoks görmektedir; çoğu batı ülkesinde politikacılara duyulan güven azalmakta ve ABD'de çok az insanın oy verme alışkanlığı bulunmaktadır. ABD'de ayrıca son dönemde genç kuşaklar politikayla ilgilenmemektedir. Demokratik ülkede yaşayan insanlar hayal kırıklığına uğrarken, demokrasinin dünyanın diğer ülkelerine yayılması nasıl açıklanabilir? Giddens bunu şu şekilde açıklamaktadır; farklı batılı ülkelerde yapılan anketler sonucunda insanlar politikacılara güvenlerini kaybetmekteledir fakat demokratik süreçlere inançlarını kaybetmemektedirler. Yazar ABD ve belli başlı batılı ülkelerde nüfusun %90'ını aşan bir bölümünün demokratik yönetimleri onayladığından bahsetmektedir. Giddens bu bölümde son olarak demokrasi ve etkin yönetimin, olaylar karşısında gücünü kaybettiği zaman nasıl ayakta kalacağı sorunu üzerinde durmuş ve cevap olarak demokrasinin demokratikleştirilmesi ve ulus aşırı duruma getirilmesi gerektiğini söylemiştir. Ona göre yurttaşların iktidardakilerle aynı bilgi ortamında kaldığı yerlerde otokratik yönetimlerin hiçbiri işlemez. Otokratik yönetimlerde çoğu işler gizli yürürken istisnaları olmakla birlikte batılı demokrasilerde halktan gizlilik ilkesi mevcut değildir. Giddens antidemokratik uygulamalara karşı anayasal reformların yapılması gerektiğini ve şeffaflık ile hesap verebilirliğin sağlanması gerektiğini

söylemiştir. Demokrasinin derinleşmesiyle hükümet, ekonomi ve sivil toplumun dengede olacağını da ayrıca belirtmiştir. Giddens demokrasinin demokratikleşmesinin zayıf demokrasilerde de uygulanabileceğini söylemiştir. Ona göre söz gelimi devlet denetiminin yerini piyasanın alması daha istikrarlı bir durum sağlayacaktır.

Eser dil anlamında gayet yalın, anlaşılabilir bir yapıdadır ve didaktik öğeler içermektedir. Küreselleşme konusu hassas ve yoğun bir biçimde incelenmiştir. Kitap akademik bir çalışma olmasına rağmen herkesin rahatlıkla okuyacağı bir üslupla yazılmıştır. Eserin başlığı ve içeriğinde ele alınan problemler son derecede uyumludur. Konular anlatılırken nicel ve nitel örneklerin verilmesi tartışmanın zenginliğini arttırmıştır. Eser, küreselleşme ve etkilerini iyi bir şekilde analiz ettiği için bu konuda araştırma yapacakların rahatlıkla başvurabileceği bir kaynaktır.